

Wyrok z 17 maja 2004 r., [SK 32/03](#)
KASACJA W SPRAWACH KARNYCH

Rodzaj postępowania: skarga konstytucyjna Inicjatorzy: osoby fizyczne	Skład orzekający: 5 sędziów	Zdania odrębne: 0
--	---------------------------------------	-----------------------------

Przedmiot kontroli	Wzorce kontroli
Ograniczenie dopuszczalności wniesienia kasacji na korzyść oskarżonego do sytuacji, w której został on skazany na karę pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia jej wykonania <small>[Ustawa z 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego: art. 523 § 2 (w brzmieniu nadanym w 2000 r.)]</small>	Zasada demokratycznego państwa prawnego Zasada proporcjonalności Zasada równości Prawo do obrony w postępowaniu karnym Prawo do sądu <small>[Konstytucja: art. 2, art. 31 ust. 3, art. 32 ust. 1, art. 42 ust. 2, art. 45 ust. 1]</small>

W polskim procesie karnym kasacja stanowi – obok wznowienia postępowania – tzw. nadzwyczajny środek zaskarżania orzeczeń sądowych. Kasacja może być skierowana przeciwko orzeczeniu już prawomocnemu, co odróżnia ją od środków odwoławczych, którymi są apelacja i zażalenie, uruchamiające kontrolę instancyjną orzeczenia.

W trybie kasacji bada się jedynie zgodność orzeczenia z prawem. Sąd kasacyjny (w dacie wydania omawianego wyroku TK jest nim w każdym przypadku Sąd Najwyższy), w odróżnieniu od sądu odwoławczego, nie jest upoważniony ani do oceniania prawidłowości ustaleń faktycznych przyjętych jako podstawa kontrolowanego orzeczenia, ani do orzekania o meritum, czyli winie i karze. Jego rozstrzygnięcie ma w zasadzie charakter kasatoryjny, to znaczy – w razie stwierdzenia niezgodności zakwestionowanego orzeczenia z prawem – uchyla on to orzeczenie i albo przekazuje sprawę do ponownego rozpatrzenia sądowi właściwemu, albo umarza postępowanie. Wyjątkiem jest możliwość uniewinnienia oskarżonego w razie oczywistej niesłuszności skazania.

W myśl art. 523 § 1 kodeksu postępowania karnego (k.p.k.) kasacja może być wniesiona bądź z powodu uchybień wymienionych w art. 439 (tzw. bezwzględne przesłanki odwoławcze, dotyczące oczywistych naruszeń prawa materialnego lub procedury, jak np. orzeczenie kary nieznannej ustawie lub nienależyty skład sądu), bądź z powodu „innego rażącego naruszenia prawa, jeżeli mogło ono mieć istotny wpływ na treść orzeczenia”. Kasacja nie może być wniesiona wyłącznie z powodu niewspółmierności kary.

Z punktu widzenia zakresu prawa do kasacji można podzielić podmioty uprawnione do jej wniesienia na dwie kategorie. Pierwszą stanowią Prokurator Generalny i Rzecznik Praw Obywatelskich, którzy

mogą wnieść kasację od każdego prawomocnego orzeczenia sądowego (zarówno wyroku, jak i postanowienia) kończącego postępowanie (art. 521 k.p.k.). W drugiej grupie podmiotów uprawnionych do wniesienia kasacji są strony postępowania zakończonego prawomocnym wyrokiem, w szczególności oskarżyciele i oskarżony (art. 519 i art. 520 § 1 k.p.k.).

W trybie kasacji wnoszonej przez strony procesu karnego (zwanej niekiedy „kasacją zwyczajną” lub „kasacją stron”) może być zakwestionowany jedynie prawomocny wyrok, i to tylko wyrok wydany przez sąd odwoławczy. Według przepisu zaskarżonego w niniejszej sprawie – art. 523 § 2 k.p.k. (w brzmieniu nadanym przez ustawę nowelizującą z 20 lipca 2000 r.) – kasację na korzyść oskarżonego można wnieść w tym trybie wyłącznie w razie skazania na pozbawienie wolności bez warunkowego zawieszenia wykonania kary. Ograniczenie to nie dotyczy jednak kasacji opartej na bezwzględnych przesłankach odwoławczych (określonych w art. 439 k.p.k.).

W niniejszej sprawie zostały wniesione dwie skargi konstytucyjne, które zostały połączone do wspólnego rozpoznania. Jeden ze skarżących został skazany na karę grzywny. Drugiemu wymierzono karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania i karę grzywny oraz zobowiązano go do przeproszenia pokrzywdzonego. Obydwaj skarżący próbowali doprowadzić do wzruszenia, w trybie kasacji, prawomocnych wyroków wydanych w ich sprawach przez sądy drugiej instancji, ale Sąd Najwyższy w obu wypadkach postanowił, na podstawie art. 523 § 2 k.p.k., o pozostawieniu kasacji bez rozpoznania jako niedopuszczalnej, ponieważ nie doszło do bezwarunkowego skazania na karę pozbawienia wolności.

Przed Trybunałem Konstytucyjnym skarżący kwestionowali zgodność powyższego unormowania polskiej procedury karnej z kilkoma przepisami Konstytucji oraz europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności. Trybunał Konstytucyjny ograniczył podstawy kontroli do wzorców konstytucyjnych wskazanych wyżej (tabela).

ROZSTRZYGNIĘCIE

Zaskarżony przepis jest zgodny z art. 32 ust. 1 i art. 45 ust. 1 w związku z art. 2 Konstytucji i nie jest niezgodny z art. 42 ust. 2 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji.

Ponadto Trybunał, na podstawie art. 39 ust. 1 pkt 1 ustawy o TK, umorzył postępowanie w przedmiocie badania zgodności zaskarżonego przepisu z art. 31 ust. 1 i art. 32 ust. 2 Konstytucji oraz z art. 6 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności – ze względu na niedopuszczalność orzekania.

GŁÓWNE TEZY UZASADNIENIA

1. W art. 176 ust. 1 Konstytucji zagwarantowany jest minimalny standard drogi sądowej. Przepis ten zakłada, że należyta kontrolę orzeczenia wydanego w pierwszej instancji w wystarczającym stopniu gwarantuje postępowanie obejmujące tylko jedną instancję kontrolną.

2. Zgodnie z systematyką kodeksu postępowania karnego kasacja jest nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia. W postępowaniu karnym, ukształtowanym jako dwuinstancyjne, kasacja pełni rolę swoistego „wentyla bezpieczeństwa”; uzupełnia system dwuinstancyjnej kontroli sądowej, stwarzając możliwość eliminowania najpoważniejszych błędów wymiaru sprawiedliwości zawartych w prawomocnych orzeczeniach.
3. Dopuszczenie kasacji jako nadzwyczajnego środka zaskarżenia w postępowaniu karnym stanowi wyjątek od zasady stabilności orzeczeń sądowych. Trwałość orzeczeń sądowych zapewnia pewność i bezpieczeństwo prawne. Realizacja innych wartości i norm konstytucyjnych może jednak wymagać wzruszenia prawomocnych orzeczeń sądowych.
4. Przed nowelizacją z 2000 r. kodeksowi postępowania karnego nie było znane ograniczenie podobne do tego, jakie jest przewidziane w zaskarżonym przepisie. Z materiałów dokumentujących prace ustawodawcze wynika, że nowelizacja przepisów o kasacji była zabiegiem o charakterze pragmatycznym – wymuszona została liczbą skarg kasacyjnych kierowanych do Sądu Najwyższego, w przytłaczającej większości bezzasadnych i ignorujących podstawy kasacyjne.
5. Decydując się na wyjście poza minimalny standard gwarantowany przez art. 176 ust. 1 Konstytucji i dopuszczenie „ścieżki kasacyjnej”, rozumianej jako dostęp do Sądu Najwyższego poprzez wniesienie środka zaskarżenia od orzeczenia prawomocnego, ustawodawca nie może działać na zasadzie pełnej dowolności, i to niezależnie od tego, czy kasacja ukształtowana zostaje jako środek zaskarżenia wszczynający postępowanie przed kolejną instancją sądową, czy też – jak w postępowaniu karnym – jako nadzwyczajny środek zaskarżenia. W tym zakresie ustawodawca skrępowany jest bowiem innymi przepisami konstytucyjnymi. Ocena kryterium ograniczającego prawo dostępu do tej kasacji powinna być dokonywana w szczególności z punktu widzenia zasady równości (art. 32 ust. 1 Konstytucji).
6. Konstytucyjna zasada równości wobec prawa nakazuje identyczne traktowanie wszystkich adresatów określonej normy prawnej znajdujących się w takiej samej lub w podobnej sytuacji prawnie relewantnej. Oznacza to zarówno zakaz dyskryminowania, jak i zakaz faworyzowania takich osób.
7. Nie stanowi naruszenia konstytucyjnej zasady równości wobec prawa uregulowanie zakładające, że w przypadku sankcji najbardziej dotkliwej, naruszającej wolność człowieka, dopuszczalne jest oparcie kasacji zwyczajnej wnoszonej na korzyść oskarżonego także na zarzucie innych uchybień niż te, które są wskazane enumeratywnie w art. 439 k.p.k. Wymierzenie oskarżonemu bezwzględnej kary pozbawienia wolności stanowi bowiem bezpośrednią ingerencję w dobro o szczególnym charakterze – jego wolność. Kwestionowany przez skarżących art. 523 § 2 k.p.k. nie uniemożliwia przy tym całkowicie wniesienia kasacji na korzyść oskarżonego przeciwko orzeczeniu dotkniętemu innym rażącym uchybieniem aniżeli określone w art. 439 k.p.k. w sytuacji, gdy oskarżonemu nie wymierzono bezwzględnej kary pozbawienia wolności; w takiej sytuacji oskarżony może wystąpić do jednego z uprawnionych podmiotów (Prokurator Generalny, Rzecznik Praw Obywatelskich) o wniesienie kasacji nadzwyczajnej.
8. Wyrażona w art. 42 ust. 2 Konstytucji gwarancja prawa do obrony w postępowaniu karnym, „we wszystkich stadiach postępowania”, dotyczy tych stadiów, które przewidział ustawodawca. Gwarancja ta nie obliguje natomiast ustawodawcy do ustanawiania nadzwyczajnych procedur kontroli prawomocnych orzeczeń, takich jak kasacja w procesie karnym.

9. Z racji wskazanych w tezie 8 zaskarżony przepis nie pozostaje w merytorycznym związku z art. 42 ust. 2 Konstytucji. W związku z tym nie jest adekwatnym wzorcem jego kontroli także art. 31 ust. 3 Konstytucji, wskazany przez skarżącego w związku z konstytucyjną gwarancją prawa do obrony.
10. Na treść zasady wyrażonej w art. 45 ust. 1 Konstytucji (prawo do sądu) składają się w szczególności: prawo dostępu do sądu, tj. prawo do uruchomienia procedury przed sądem jako organem niezależnym, niezawisłym i bezstronnym; prawo do ukształtowania procedury sądowej zgodnie z wymogami sprawiedliwości i jawności; prawo do wyroku sądowego, tj. prawo do uzyskania wiążącego rozstrzygnięcia danej sprawy przez sąd.
11. Zgłoszony przez skarżących zarzut niezgodności zakwestionowanego uregulowania z art. 45 ust. 1 Konstytucji można odnieść do tego tylko aspektu zasady prawa do sądu, który dotyczy konieczności takiego ukształtowania procedury sądowej, ażeby spełniała ona wymogi sprawiedliwości w sensie sprawiedliwego ukształtowania dostępu do środków zaskarżenia, w tym do kasacji. Tego zaś wymogu nie można rozpatrywać w oderwaniu od nakazu równego traktowania podmiotów znajdujących się w takiej samej sytuacji prawnie relewantnej. Stwierdzenie, iż z punktu widzenia art. 32 ust. 1 Konstytucji ustawodawca w art. 523 § 2 k.p.k. zasadnie różnicuje dostęp do kasacji (zob. tezę 7) prowadzi do wniosku o zgodności tego przepisu z art. 45 ust. 1 Konstytucji.
12. Skarżący nie wskazali wyraźnie, która z zasad charakteryzujących Rzeczpospolitą Polską jako demokratyczne państwo prawne, urzeczywistniająca zasady sprawiedliwości społecznej (art. 2 Konstytucji) została naruszona w wyniku przyjętego w art. 523 § 2 k.p.k. ograniczenia kasacji zwyczajnej. Wobec tego należy przyjąć, iż skarżący uznają niezgodność art. 523 § 2 k.p.k. z art. 2 Konstytucji za oczywistą konsekwencję naruszenia pozostałych przepisów wskazanych jako podstawa kontroli. To zaś oznacza, że zarzut niezgodności kwestionowanego przepisu z art. 2 Konstytucji stawałby się aktualny tylko w razie uznania jego sprzeczności z którymkolwiek spośród pozostałych wzorców powołanych w sprawie.
13. Ponieważ skarżący, wbrew zawartemu w art. 47 ust. 1 pkt 3 ustawy o TK wymaganiu uzasadnienia skargi konstytucyjnej, nie przedstawili żadnego uzasadnienia zarzutów niezgodności kwestionowanego przepisu z art. 31 ust. 1 i art. 32 ust. 2 Konstytucji, w zakresie tych zarzutów rozpoznanie skargi jest niedopuszczalne, zatem postępowanie podlega umorzeniu na podstawie art. 39 ust. 1 pkt 1 ustawy o TK.
14. Na tej samej podstawie prawnej postępowanie podlega umorzeniu także co do zarzutu niezgodności zaskarżonego przepisu z art. 6 europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności. W świetle art. 79 ust. 1 Konstytucji skarga konstytucyjna jest wyłącznie środkiem ochrony praw i wolności konstytucyjnych, dlatego z w tym trybie nie można kwestionować niezgodności przepisu ustawy z umową międzynarodową.

**Przepisy Konstytucji, ustawy o TK oraz (europejskiej) Konwencji o Ochronie
Praw Człowieka i Podstawowych Wolności**

Konstytucja

Art. 2. Rzeczpospolita Polska jest demokratycznym państwem prawnym, urzeczywistniającym zasady sprawiedliwości społecznej.

Art. 31. 1. Wolność człowieka podlega ochronie prawnej.

2. Każdy jest obowiązany szanować wolności i prawa innych. Nikogo nie wolno zmuszać do czynienia tego, czego prawo mu nie nakazuje.

3. Ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw mogą być ustanawiane tylko w ustawie i tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego, bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej, albo wolności i praw innych osób. Ograniczenia te nie mogą naruszać istoty wolności i praw.

Art. 32. 1. Wszyscy są wobec prawa równi. Wszyscy mają prawo do równego traktowania przez władze publiczne.
2. Nikt nie może być dyskryminowany w życiu politycznym, społecznym lub gospodarczym z jakiejkolwiek przyczyny.

Art. 42. [...] 2. Każdy, przeciw komu prowadzone jest postępowanie karne, ma prawo do obrony we wszystkich stadiach postępowania. Może on w szczególności wybrać obrońcę lub na zasadach określonych w ustawie korzystać z obrońcy z urzędu.

Art. 45. 1. Każdy ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd.

Art. 79. 1. Każdy, czyje konstytucyjne wolności lub prawa zostały naruszone, ma prawo, na zasadach określonych w ustawie, wnieść skargę do Trybunału Konstytucyjnego w sprawie zgodności z Konstytucją ustawy lub innego aktu normatywnego, na podstawie którego sąd lub organ administracji publicznej orzekł ostatecznie o jego wolnościach lub prawach albo o jego obowiązkach określonych w Konstytucji.

Art. 176. 1. Postępowanie sądowe jest co najmniej dwuinstancyjne.
2. Ustrój i właściwość sądów oraz postępowanie przed sądami określają ustawy.

Ustawa o TK

Art. 39. 1. Trybunał umarza na posiedzeniu niejawnym postępowanie:

- 1) jeżeli wydanie orzeczenia jest zbędne lub niedopuszczalne,
- 2) na skutek cofnięcia wniosku, pytania prawnego albo skargi konstytucyjnej,
- 3) jeżeli akt normatywny w zakwestionowanym zakresie utracił moc obowiązującą przed wydaniem orzeczenia przez Trybunał.

Art. 47. 1. Skarga poza wymaganiami dotyczącymi pisma procesowego powinna zawierać:

- [...]
- 3) uzasadnienie skargi, z podaniem dokładnego opisu stanu faktycznego.

Konwencja europejska

Art. 6. 1. Każdy ma prawo do sprawiedliwego i publicznego rozpatrzenia jego sprawy w rozsądnym terminie przez niezawisły i bezstronny sąd ustanowiony ustawą przy rozstrzyganiu o jego prawach i obowiązkach o charakterze cywilnym albo o zasadności każdego oskarżenia w wytoczonej przeciwko niemu sprawie karnej. Postępowanie przed sądem jest jawne, jednak prasa i publiczność mogą być wyłączone z całości lub części rozprawy sądowej ze względów obyczajowych, z uwagi na porządek publiczny lub bezpieczeństwo państwowe w społeczeństwie demokratycznym, gdy wymaga tego dobro małoletnich lub gdy służy to ochronie życia prywatnego stron albo też w okolicznościach szczególnych, w granicach uznanych przez sąd za bezwzględnie konieczne, kiedy jawność mogłaby przynieść szkodę interesom wymiaru sprawiedliwości.

2. Każdego oskarżonego o popełnienie czynu zagrożonego karą uważa się za niewinnego do czasu udowodnienia mu winy zgodnie z ustawą.

3. Każdy oskarżony o popełnienie czynu zagrożonego karą ma co najmniej prawo do:

- a) niezwłocznego otrzymania szczegółowej informacji w języku dla niego zrozumiałym o istocie i przyczynie skierowanego przeciwko niemu oskarżenia;
- b) posiadania odpowiedniego czasu i możliwości do przygotowania obrony;
- c) bronięcia się osobiście lub przez ustanowionego przez siebie obrońcę, a jeśli nie ma wystarczających środków na pokrycie kosztów obrony - do bezpłatnego korzystania z pomocy obrońcy wyznaczonego z urzędu, gdy wymaga tego dobro wymiaru sprawiedliwości;
- d) przesłuchania lub spowodowania przesłuchania świadków oskarżenia oraz żądania obecności i przesłuchania świadków obrony na takich samych warunkach jak świadków oskarżenia;
- e) korzystania z bezpłatnej pomocy tłumacza, jeżeli nie rozumie lub nie mówi językiem używanym w sądzie.